Pregledni naučni rad
UDK:316.352.2:316.624-053.5
DOI:10.7251/ZND2601340Z

OD OBITELJSKOG PROBLEMA DO DRUŠTVENE DEVIJACIJE: INSTITUCIONALNA I DISKURZIVNA NEVIDLJIVOST NASILJA MALOLJETNIKA NAD RODITELJIMA I STARIJIM ČLANOVIMA OBITELJI[230]

***Prof. dr. sc. Jasminka Zloković*[231]**
Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za pedagogiju

Sažetak: *Nasilje maloljetnika nad roditeljima i starijim članovima obitelji predstavlja jedan od najmanje konceptualiziranih i empirijski nedovoljno vidljivih oblika obiteljskog nasilja, ali i paradigmatski primjer društveno konstruirane devijacije koja ostaje izvan dominantnih normativnih, pravnih i institucionalnih okvira. Riječ je o fenomenu koji se, unatoč značajnim emocionalnim, relacijskim i sigurnosnim implikacijama, reproducira kroz procese privatizacije, depolitizacije i diskurzivne marginalizacije, čime se sustavno isključuje iz javnog i znanstvenog fokusa. Polazeći od teorijskih okvira sociologije devijantnosti, teorije anomije i kritičke analize diskursa, cilj rada jest konceptualno redefinirati nasilje maloljetnika nad roditeljima i starijim članovima obitelji kao višerazinsku društveno proizvedenu devijaciju, a ne isključivo kao intrafamilijarni poremećaj. Rad je koncipiran kao teorijsko-refleksivna analiza utemeljena na reinterpretaciji relevantnih empirijskih nalaza te suvremenih interdisciplinarnih pristupa. Analitički okvir strukturiran je kroz tri međusobno isprepletene razine: (1) mikrorazinu obiteljskih odnosa, obilježenu roditeljskom šutnjom, internaliziranom krivnjom i normativnim pritiscima održavanja obiteljske kohezije; (2) mezorazinu institucionalnog djelovanja, koju karakterizira fragmentiranost nadležnosti, izostanak pravodobnih intervencija i normativna neodređenost; te (3) makrorazinu dominantnih društvenih diskursa, u kojima prevladava konstrukcija djeteta kao isključivo ranjivog subjekta, što posljedično onemogućuje prepoznavanje njegovih potencijalno devijantnih obrazaca ponašanja i zanemaruje potrebu za univerzalnom zaštitom mentalnog zdravlja. Zaključno se argumentira kako institucionalna i diskurzivna nevidljivost ovog fenomena proizlazi iz strukturnih napetosti između zaštitnih paradigmi djetinjstva i normativnih očekivanja obiteljske privatnosti. U tom se kontekstu ističe nužnost razvoja integriranih pedagoških i preventivnih strategija te odgovornijih, teorijski utemeljenih društveno-institucionalnih odgovora koji će nasilje maloljetnika nad roditeljima i starijim članovima obitelji prepoznati kao legitimno područje društvene intervencije i znanstvene analize.*

Ključne riječi: *maloljetnici, nasilje nad roditeljima i starijim članovima obitelji, društvene devijacije, anomija, institucionalna odgovornost*

[230] Financirano sredstvima Europske unije – NextGenerationEU – GERONTOS - uniri-iz-25-29. Izneseni stavovi i mišljenja isključivo su autorovi i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

[231] jasminka.zlokovic@uniri.hr

Uvod

Istraživanja nasilja maloljetne djece nad roditeljima uglavnom su koncentrirana u europskom kontekstu, osobito u Španjolskoj, zatim u Ujedinjenom Kraljevstvu, ali i u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi te u manjoj mjeri u Australiji, Latinskoj Americi i dijelovima Azije, pri čemu se fenomen primarno istražuje u populaciji adolescenata u dobi od približno 12 do 18 godina, s naglaskom na srednju i kasnu adolescenciju kao razvojno najosjetljivije razdoblje pojave ovih oblika ponašanja. Nasilje maloljetnika nad roditeljima (u daljnjem tekstu: NDPR), kao i nad starijim članovima obitelji, ipak predstavlja nedovoljno znanstveno istražen, ali sve prisutniji oblik obiteljskog nasilja koji u velikoj mjeri ostaje izvan dominantnih znanstvenih, društvenih i institucionalnih interesa te javnih politika. Riječ je o fenomenu koji, unatoč ozbiljnim osobnim i socijalnim posljedicama često biva privatiziran, relativiziran ili u potpunosti zanemaren, čime se dodatno reproducira njegova društvena i institucionalna nevidljivost. Takva nevidljivost može se razumjeti i kroz prizmu Goffmanove (1963) teorije stigme, prema kojoj se određeni oblici devijantnosti zadržavaju u sferi „skrivenih identiteta“, dok Foucaultova (1977) analiza moći i diskursa upućuje na to da ono što ostaje izvan diskurzivnog polja ujedno ostaje i izvan društvene regulacije.

Empirijska istraživanja upućuju na visoku razinu složenosti ovog fenomena te njegovu uvjetovanost međudjelovanjem individualnih, obiteljskih i širih društvenih čimbenika. Istraživanja na koja se rad referira ukazuju da izloženost nasilju unutar obitelji te neadekvatni roditeljski stilovi značajno doprinose razvoju agresivnog ponašanja djece prema roditeljima, pri čemu ključnu ulogu imaju kognitivne sheme koje normaliziraju nasilje i strukturiraju percepciju međuljudskih odnosa, što je u skladu s postavkama Bandurine (1977) teorije socijalnog učenja. Dodatno, Agnewova (1992) opća teorija napetosti omogućuje razumijevanje agresivnog ponašanja kao odgovora na akumulirane frustracije i negativne emocionalne podražaje unutar obiteljskog konteksta. Recentne meta-analize dodatno potvrđuju visoku prevalenciju ovog fenomena te njegovu globalnu rasprostranjenost, pri čemu se obiteljski konflikti, roditeljski stres i problemi u ponašanju adolescenata izdvajaju kao ključni čimbenici rizika.

U longitudinalnoj studiji o prediktorima dječje agresije spram roditelja (Calvete i sur., 2015) analiziralo se faktore koji predviđaju agresiju djeteta prema roditeljima, uključujući izloženost nasilju u obitelji te roditeljske stilove odgoja koji mogu doprinijeti toj pojavi. Predviđalo se da izloženost nasilju u obitelji (npr. roditeljska agresija jednih prema drugima) i neučinkoviti oblici roditeljstva (tj. roditeljstvo koje je previše popustljivo ili lišeno topline) utječu na kognitivne sheme kojima djeca percipiraju sebe i svijet oko sebe (npr. smatraju li agresiju normalnom, razvijaju li grandiozne slike o sebi i osjećaju li se otuđeno i odbačeno), što pak predviđa pojavu nasilja djece prema roditeljima. U ovoj studiji obuhvativši 591 adolescenta i njihovih roditelja utvrdilo se da je pojavu potencijalnoj izloženosti nasilju bilo moguće predvidjeti u prvoj istraživačkoj godini što se kasnije i potvrdilo do kraja studije. Roditeljstvo obilježeno nedostatkom topline bilo je povezano s narcističkim i pretencioznim percepcijama o sebi te shemama otuđenosti i odbacivanja što je zatim predvidjelo agresiju djece prema majci i ocu. Usporedbe prema spolu pokazale su da je narcizam prediktor nasilja djece prema roditeljima samo kod dječaka te da je izloženost nasilju jači prediktor nasilja prema ocu od strane dječaka. Ova longitudinalna studija povećava razumijevanje nedovoljno istraženog, ali važnog fenomena NDPR-a te je solidna osnova da potakne buduća istraživanja ovog, prilično u znanosti i pedagoško-socijalnoj praksi, marginaliziranog problema.

Sustavni pregled i meta-analiza studije o tome koliko je ovaj fenomen učestao u obitelji i koji su glavni faktori rizika nalazimo kod Dahouri i sur. (2025), što doprinosi ne samo kao teorijski okvir za

pozivanje na postojeće znanstvene dokaze, već i pokazuje da tema nije izolirana pojava ili isključivo lokalni problem. Meta-analizom procijenila se učestalost NDPR i identificirali povezani čimbenici rizika, kako bi se poboljšalo razumijevanje ovog sve izraženijeg globalnog fenomena. Meta-analiza obuhvatila je čak 25.000 sudionika i pokazala da je ukupna učestalost NDPR-a prema oba roditelja 34,8 %. Analize podskupina pokazale su da je učestalost fizičkog nasilja 10,0 %, dok je psihološko nasilje bilo znatno više, 82,6 %. Deskriptivna analiza identificirala je ključne determinante NDPR-a, uključujući obiteljske konflikte, roditeljski stres i probleme u ponašanju adolescenata, što ističe složenu međuzavisnost čimbenika koji doprinose ovom fenomenu i naglašava potrebu za ciljanim intervencijama. Rezultati naglašavaju hitnu potrebu za ciljanim intervencijama koje adresiraju ove višestruke čimbenike kako bi se učinkovito smanjilo NDPR i njegov utjecaj na obitelji. Analiza ukazuje da NDPR nije isključivo obiteljski problem, već društveno uvjetovan fenomen. Normativna konfuzija i institucionalna neosjetljivost stvaraju uvjete u kojima se devijantno ponašanje ne prepoznaje pravodobno. Posebno je problematična društvena neosjetljivost prema roditeljima kao žrtvama nasilja, što pridonosi njihovoj šutnji i dodatnoj nevidljivosti fenomena.

Buduća istraživanja trebala bi nastaviti istraživati ove dinamike kako bi se informirale učinkovite strategije prevencije. Nasilje djece prema roditeljima predstavlja sve veći globalni problem koji dovodi do ozbiljnih negativnih posljedica za obitelji.

Unatoč naizgled optimističnom rastućem korpusu empirijskih nalaza, teorijsko razumijevanje nasilja maloljetnika nad roditeljima i drugim odraslim članovima obitelji ostaje fragmentirano, a fenomen nedovoljno integriran u šire devijantološke, pedagoške i sociološke okvire. Upravo u tom teorijskom i analitičkom prostoru javlja se potreba za konceptualnim pristupom koji nadilazi redukcionistička i individualizirana objašnjenja te usmjerava pažnju na strukturne, normativne i institucionalne uvjete u kojima se ovakvi obrasci ponašanja oblikuju, održavaju i legitimacijski reproduciraju. U tom smislu, Bourdieova (1986, 1990) teorija socijalnog kapitala i habitusa omogućuje dublje razumijevanje načina na koji obiteljski resursi, obrasci socijalizacije i simboličke strukture utječu na razvoj ponašajnih obrazaca djece.

Rad je koncipiran kao teorijsko-refleksivna analiza utemeljena na dugogodišnjem znanstvenom i pedagoškom radu autorice, kao i na reinterpretaciji suvremenih teorijskih pristupa i ranijih empirijskih nalaza u novom društvenom i institucionalnom kontekstu. Cilj rada nije reprodukcija ranijih empirijskih rezultata (Zloković, 2014), već njihovo konceptualno pozicioniranje i teorijska reinterpretacija u svrhu dubljeg razumijevanja fenomena koji je u znanstvenoj i stručnoj praksi i dalje nedovoljno prepoznat. Jedan od ključnih ciljeva rada jest konceptualno uokviriti NDPR kao društveno proizvedenu devijaciju unutar anomičnog institucionalnog konteksta, oslanjajući se na klasične postavke Durkheimove (1897, 1951) i Mertonove (1938) teorije anomije. Analitički okvir strukturiran je kroz tri međusobno povezane razine: roditeljsku šutnju, institucionalni odgovor i dominantni društveni diskurs.

Obiteljski odnosi i institucionalna podrška u kontekstu nasilja maloljetnika u obitelji

Kvaliteta obiteljskih odnosa, kao i razina povezanosti obitelji s odgojno-obrazovnim, socijalnim i zdravstvenim institucijama, predstavlja ključnu dimenziju u prepoznavanju i prevenciji nasilja. Razvoj i održavanje funkcionalnih obrazaca obiteljskog djelovanja, uključujući koheziju, komunikaciju i fleksibilnost, uvelike ovise o kvaliteti međugeneracijskih odnosa, obrazovnom kapitalu roditelja te dostupnosti i učinkovitosti institucionalne podrške (Zloković, 2012, 2013, 2014). U tom kontekstu, Bourdieova perspektiva (1986, 1990) dodatno naglašava važnost distribucije kulturnog i socijalnog

kapitala unutar obitelji za razumijevanje obrazaca interakcije i odgojnih praksi. Niska razina komunikacije, oslabljena obiteljska kohezija i nedostatak podrške značajno otežavaju pravovremeno prepoznavanje rizičnih obrazaca ponašanja.

Iako dosadašnja istraživanja ukazuju na nisku razinu obiteljske kohezije i komunikacije, kao i na nisku samopercepciju roditelja u pogledu vlastitih odgojnih kompetencija, sustavni napredak u osiguravanju kontinuirane, dostupne i kvalitetne podrške roditeljima i dalje je ograničen. Nepovezanost roditelja i odgojno-obrazovnih institucija, nedostatak jasno definiranih protokola postupanja te ograničena dostupnost stručne pomoći unutar obrazovnih, socijalnih i zdravstvenih sustava otežavaju pravovremeno prepoznavanje rizičnih i asocijalnih obrazaca ponašanja djece. Empirijski nalazi pokazuju da većina roditelja iskazuje potrebu za stručnim savjetovanjem u roditeljstvu, no stvarna dostupnost i korištenje tih usluga ostaju na niskoj razini (Pećnik, 2014; Zloković, 2014; UNICEF, 2012).

Dodatno, negativni stavovi roditelja prema traženju pomoći, strah od stigmatizacije te formalizirani i birokratizirani institucionalni pristupi mogu se interpretirati i kroz Foucaultovu (1977) analizu institucionalne moći i disciplиniranja, gdje institucije ne djeluju samo kao podrška, već i kao mehanizmi kontrole koji mogu generirati otpor i nepovjerenje korisnika. Takve strukturne praznine u sustavu podrške, u kombinaciji s niskom roditeljskom samopercepcijom kompetencija, moguće je interpretirati kao čimbenike koji otežavaju pravodobno prepoznavanje i intervenciju u slučajevima rizičnih i devijantnih ponašanja, uključujući NDPR.

Ovi sustavni nedostaci mogu se dodatno teorijski utemeljiti unutar devijantološkog koncepta anomije. Normativna konfuzija, neusklađenost društvenih očekivanja i institucionalna neosjetljivost stvaraju kontekst u kojem roditelji, suočeni s nedostatkom resursa i podrške, ne uspijevaju adekvatno prepoznati niti adresirati rane manifestacije nasilnog ponašanja djece. Posljedično, devijantno ponašanje ne biva prevenirano, već se kroz takav institucionalni i normativni okvir implicitno reproducira i učvršćuje, što može rezultirati prijelazom iz statusa „djeteta u riziku“ u status „djeteta u sukobu sa zakonom“ (Durkheim, 1897; Merton, 1938). Time se potvrđuje kako institucionalni vakuum i nedostatak sustavne pedagoške podrške doprinose reprodukciji devijantnih obrazaca ponašanja.

S pedagoškog stajališta, navedeno upućuje na nužnost sustavnog jačanja roditeljskih kompetencija, razvoja proaktivnih modela stručne podrške te uspostavljanja partnerskih odnosa između obitelji i odgojno-obrazovnih institucija. Samo kroz koordinirane, kontinuirane i interdisciplinarno utemeljene intervencije moguće je reducirati institucionalni vakuum i normativnu anomiju te prevenirati razvoj nasilnih i devijantnih obrazaca ponašanja unutar obitelji. U tom smislu, pedagoška intervencija mora obuhvatiti ne samo edukaciju i savjetodavnu podršku roditeljima, nego i transformaciju institucionalnih praksi, pri čemu škole i predškolske ustanove trebaju preuzeti aktivnu ulogu u ranom prepoznavanju i prevenciji rizičnih ponašanja.

Integrirani pristupi problemu pokazuju da NDPR nije izolirani obiteljski problem, već društveno relevantna devijacija, čiji se razvoj može razumjeti kroz kombinaciju odgojno-normativne konfuzije, institucionalne neosjetljivosti i socijalnih praznina. Takva perspektiva omogućuje usmjeravanje znanstvene i pedagoške pažnje na prevenciju, intervenciju i sustavno jačanje roditeljskih i institucionalnih kapaciteta.

Roditelji često iskazuju potrebu za stručnom pomoći, ali je istodobno rijetko koriste zbog straha od stigmatizacije i nepovjerenja prema institucijama. Nedostatak jasno definiranih protokola i ograničena

dostupnost podrške dodatno produbljuju institucionalni vakuum i izostanak potrebne prevencije na svim razinama (primarna, sekundarna, tercijarna).

Anomija, pedagoška orijentacija i društvena konstrukcija devijacije

Nasilje maloljetnika nad roditeljima i starijim članovima obitelji u ovom se radu razmatra unutar devijantološkog okvira anomije, utemeljenog u klasičnoj sociološkoj teoriji (Durkheim, 1897), ali reinterpretiranog kroz suvremenu pedagošku i kritičko-teorijsku perspektivu. Anomija se pritom ne razumije kao puki normativni vakuum, već kao stanje strukturne i institucionalno proizvedene normativne konfuzije, u kojem dolazi do razgradnje koherentnosti između društvenih očekivanja, odgojnih praksi i institucionalnih mehanizama regulacije ponašanja. U takvom kontekstu granice između odgojne odgovornosti, institucionalne intervencije i zaštite dječjih prava postaju nejasne, fragmentirane i često međusobno proturječne, što rezultira time da se nasilje djece nad roditeljima i starijim članovima obitelji ne prepoznaje kao društveno relevantna devijacija, već se diskurzivno premješta u sferu privatnosti, individualne patologije ili intrafamilijarne dinamike.

Iz pedagoške perspektive, ovako shvaćena anomija manifestira se kroz institucionalnu dezorijentaciju i normativnu nesigurnost roditelja, ali i odgojno-obrazovnih institucija, u pogledu legitimnih odgojnih autoriteta, granica intervencije i definicije prihvatljivih obrazaca ponašanja. Naglašavanje zaštite djeteta, iako normativno i etički utemeljeno, u praksi često ostaje nedovoljno operacionalizirano kroz jasne pedagoške smjernice, sustave rane intervencije i preventivne mehanizme koji bi omogućili pravodobno prepoznavanje eskalirajućih oblika nasilja unutar obitelji. Time se proizvodi institucionalni vakuum u kojem roditelji ostaju bez adekvatne stručne i sustavne podrške, dok se nasilno ponašanje djece, u nedostatku jasnih interpretativnih i intervencijskih okvira, često implicitno tolerira, minimizira ili interpretira kao razvojno prolazna faza, sve do trenutka kada poprima kaznenopravnu relevantnost.
S pedagoškog stajališta osobito je problematična društvena i institucionalna neosjetljivost prema roditeljima kao žrtvama nasilja, čija se iskustva rijetko legitimiraju unutar javnog, stručnog i institucionalnog diskursa. Ova nevidljivost može se dodatno interpretirati kroz Foucaultovu (1977) analizu diskurzivne moći, prema kojoj se određeni oblici iskustva isključuju iz režima istine, te kroz Bourdieovu (1991) koncepciju simboličkog nasilja, u kojoj se dominantni diskursi naturaliziraju i reproduciraju nejednake odnose moći. Takva strukturalna i diskurzivna asimetrija pridonosi internalizaciji krivnje kod roditelja, njihovoj šutnji te dodatnom učvršćivanju nevidljivosti fenomena. Posljedično, nasilje maloljetnika nad roditeljima ostaje izvan područja sustavne pedagoške i preventivne intervencije, iako upravo rana, kontekstualno osjetljiva i interdisciplinarno utemeljena pedagoška reakcija predstavlja ključni mehanizam prevencije eskalacije devijantnih obrazaca ponašanja.

U tom smislu, NDPR i starijim članovima obitelji može se razumjeti kao društveno proizvedena devijacija, čije su geneza i reprodukcija povezane s anomičnim odnosima između obitelji, odgojno-obrazovnih institucija te sustava socijalne, zdravstvene i pravosudne zaštite. U kritičko-pedagoškoj perspektivi (Freire, 1970), ovaj se fenomen ne može svesti na razinu individualnog ponašanja ili obiteljske disfunkcionalnosti, već ga je potrebno interpretirati kao indikator dubljih strukturnih i ideoloških poremećaja u sustavu odgoja, socijalizacije i institucionalne odgovornosti. Time se otvara prostor za razvoj integriranih preventivnih, edukativnih i intervencijskih strategija utemeljenih na jasno definiranim normativnim okvirima, profesionalnim ulogama i institucionalnim odgovornostima, pri čemu se naglašava potreba za rekonfiguracijom odnosa između zaštite djeteta, zaštite obitelji i zaštite društva.

Zaključak

Stav društva prema nasilju, neovisno o identitetu žrtve ili počinitelja, predstavlja važan indikator odnosa prema čovjeku, razini humanosti i stupnju civilizacijske razvijenosti. Raspon nasilja u obiteljskom kontekstu obuhvaća nasilje nad djecom, nasilje među bračnim ili izvanbračnim partnerima, nasilje adolescenata prema roditeljima ili starijim članovima obitelji, kao i nasilje djece prema roditeljima, pri čemu je potonje oblik nasilja čije se postojanje u javnom diskursu i dalje nedovoljno priznaje, unatoč empirijskim i praktičnim pokazateljima njegove prisutnosti.

Zbog širokog spektra potencijalnih počinitelja i kompleksnosti obiteljskih relacija, teško je jednostavno odrediti tipične profile djece kao počinitelja ili roditelja kao (potencijalnih) žrtava. Nasilje koje pojedini roditelji, kao i djedovi i bake, doživljavaju često ostaje normalizirano ili minimizirano u društvenoj percepciji, iako istraživački nalazi ukazuju na njegovu stvarnu prisutnost. Rezultati istraživanja potvrđuju da je ovaj problem prisutan u različitim društvenim kontekstima te da se, s obzirom na učestalost, može djelomično usporediti s nalazima iz ranijih, iako rijetkih, međunarodnih istraživanja. Istodobno se ne potvrđuju pojednostavljeni rodni stereotipi prema kojima su djevojčice sklonije psihološkom, a dječaci fizičkom nasilju, što dodatno upućuje na složenost i višedimenzionalnost fenomena.

Nasilje nad roditeljima te općenito nad odraslim i starijim članovima obitelji razvija se kroz interakciju različitih oblika nasilja, što dodatno otežava njegovu identifikaciju i naglašava potrebu za pravodobnom i stručnom intervencijom. Kvaliteta obiteljskih odnosa te nedostatak kvalitetno strukturiranog vremena između roditelja i djece prepoznaju se kao relevantni čimbenici u nastanku i održavanju nasilnih obrazaca ponašanja. Empirijski nalazi ukazuju na narušenu ravnotežu unutar obiteljskih odnosa te identificiraju niz rizičnih čimbenika. U tom smislu, naglašava se važnost sustavne podrške i razvoj pozitivnih mjera usmjerenih na jačanje obiteljskog funkcioniranja, pri čemu suvremena pedagogija i andragogija imaju ključnu preventivnu ulogu.

Teorijski okvir rada oslanja se na devijantološku koncepciju anomije, pri čemu se NDPR interpretira kao posljedica normativne konfuzije i institucionalne nedosljednosti, a ne isključivo kao izraz individualne patologije. U društvenom kontekstu u kojem je zaštita djeteta legitimno naglašena, ali nije praćena jasno definiranim granicama odgovornosti i pravodobnim intervencijskim mehanizmima, devijantno ponašanje ostaje neprepoznato sve do faze njegove eskalacije. Anomija se pritom ne odnosi na odsutnost normi, već na njihovu proturječnost, fragmentiranost i selektivnu primjenu.

Rad dodatno polazi od pretpostavke da NDPR proizlazi iz šireg odnosa između obitelji, odgojno-obrazovnih institucija i sustava socijalne i pravosudne zaštite, u kojem normativna konfuzija i institucionalna neosjetljivost doprinose odgođenoj reakciji sustava. U takvim okolnostima institucionalni odgovori najčešće se aktiviraju tek u fazi eskalacije, kada ponašanje prelazi u kaznenopravno vidljivu sferu, čime se devijantni obrasci ne preveniraju, već se kroz institucionalno nečinjenje posredno reproduciraju i učvršćuju. Time se dodatno potvrđuje prijelaz iz statusa „djeteta u riziku“ u status „djeteta u sukobu sa zakonom“, što se može interpretirati i kroz teoriju etiketiranja.
U radu je poseban fokus na tri međusobno povezane razine: roditeljsku šutnju i internaliziranu krivnju, institucionalni vakuum obilježen izostankom jasnih preventivnih i intervencijskih protokola, te dominantni društveni diskurs koji prioritetno štiti dijete, ali istodobno zanemaruje mogućnost njegovog devijantnog ponašanja i iskustvo roditelja kao žrtava nasilja. U tom kontekstu posebno se problematizira način na koji normativna anomija i institucionalno nečinjenje doprinose dugotrajnoj nevidljivosti i marginalizaciji fenomena.

Literatura:

1. Agnew, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology, 30*(1), 47–87. https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1992.tb01093.x
2. Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
3. Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. Free Press.
4. Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford University Press.
5. Calvete, E., Orue, I. i Sampedro, R. (2015). Child-to-parent violence: Emotional and behavioral predictors in adolescents. *Journal of Family Violence, 30*, 161–172. https://doi.org/10.1007/s10896-014-9663-8
6. Calvete, E., Orue, I., Gamez-Guadix, M. i Bushman, B. J. (2015). Predictors of child-to-parent aggression: A 3-year longitudinal study. *Developmental psychology*, *51*(5), 663.
7. Dahouri, A., Mirghafourvand, M., Zahedi, H., Maghalian, M. i Hosseinzadeh, M. (2025). Prevalence of child to parent violence and its determinants: a systematic review and meta-analysis. *BMC Public Health*, *25*(1), 1426. https://doi.org/10.1186/s12889-025-22600-y
8. Durkheim, É. (1951). *Suicide: A study in sociology* (J. Spaulding & G. Simpson, Trans.). Free Press. (Original work published 1897)
9. Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Pantheon Books.
10. Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Herder and Herder.
11. Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Prentice Hall.
12. Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review, 3*(5), 672–682. https://doi.org/10.2307/2084686
13. Pećnik, N. (2014). *Roditeljstvo i podrška roditeljima*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
14. UNICEF (2012). *Podrška roditeljstvu u Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
15. Zloković, J. (2012). Obiteljska kohezija i pozitivna komunikacija. *Školski vjesnik, 61*(3), 265–288.
16. Zloković, J. (2013). *Pedagoški aspekti odnosa u obitelji* [Znanstveni projekt, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju]. Neobjavljena studija.
17. Zloković, J. (2014). *Obiteljski diskurs u kontekstu nasilja maloljetne djece nad roditeljima*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

FROM A FAMILY PROBLEM TO A SOCIAL DEVIANCE: INSTITUTIONAL AND DISCURSIVE INVISIBILITY OF VIOLENCE BY MINORS AGAINST PARENTS AND ELDERLY FAMILY MEMBERS[232]

prof. dr. sc. Jasminka Zloković
University of Rijeka
Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Pedagogy

Abstract: *Violence perpetrated by minors against parents and elderly family members represents one of the least conceptually elaborated and empirically under-recognized forms of domestic violence, while also constituting a paradigmatic example of socially constructed deviance that remains outside dominant normative, legal, and institutional frameworks. Despite its significant emotional, relational, and safety-related implications, this phenomenon is reproduced through processes of privatization, depoliticization, and discursive marginalization, which systematically exclude it from both public and academic attention. Drawing on theoretical frameworks from the sociology of deviance, anomie theory, and critical discourse analysis, the aim of this paper is to conceptually redefine violence by minors against parents and elderly family members as a multi-level, socially produced form of deviance, rather than merely an intrafamilial dysfunction. The paper is conceived as a theoretical-reflexive analysis based on a reinterpretation of relevant empirical findings and contemporary interdisciplinary approaches. The analytical framework is structured across three interrelated levels: (1) the micro-level of family relationships, marked by parental silence, internalized guilt, and normative pressures to maintain family cohesion; (2) the meso-level of institutional action, characterized by fragmented competencies, the absence of timely interventions, and normative ambiguity; and (3) the macro-level of dominant social discourses, in which the child is predominantly constructed as a vulnerable subject, thereby obscuring the recognition of potentially deviant behavioral patterns and neglecting the need for the universal protection of mental health. In conclusion, the paper argues that the institutional and discursive invisibility of this phenomenon stems from structural tensions between child-protection paradigms and normative expectations of family privacy. In this context, it emphasizes the necessity of developing integrated pedagogical and preventive strategies, as well as more responsible and theoretically grounded socio-institutional responses that recognize violence by minors against parents and elderly family members as a legitimate domain of social intervention and scholarly inquiry.*

Keywords: *minors, violence against parents, violence against elderly family members, social deviance, anomie, institutional responsibility*

[232] Funded by European Union – NextGenerationEU – GERONTOS - uniri-iz-25-29. The views and opinions expressed are solely those of the author and do not necessarily reflect the official stance of the European Union or the European Commision. Neither the European Union nor the European Commision can be held accountable for them.